

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.1.270.2024

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 3134 Pana Posła Daniela Milewskiego w sprawie skuteczności polityki współpracy ze środowiskami kombatantów za granicą, proszę przyjąć poniższe informacje.

W obowiązującym stanie prawnym kwestię uprawnień przysługujących kombatantom oraz osobom podlegającym różnym formom represji w okresie wojennym i powojennym regulują przepisy ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2022 r. poz. 2039). W myśl przepisów powołanej ustawy centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach kombatantów oraz osób, które podlegały represjom w okresie wojennym i powojennym, jest Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, podległy ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego. Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych wykonuje swoje zadania za pośrednictwem Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 24 lipca 2024 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania, sposobu wykonywania zadań i organizacji Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych (Dz.U. poz.1022) ustanowiono, że Urząd ten wykonuje swoje zadania w sposób zmierzający do zapewnienia kombatantom oraz ofiarom represji wojennych i okresu powojennego niezbędnej pomocy i opieki oraz należącego im szacunku i pamięci. Do szczegółowego zakresu działania Urzędu należy:

- współdziałanie z organami administracji rządowej i organami samorządu terytorialnego, organizacjami społecznymi, stowarzyszeniami kombatantów i osób represjonowanych w celu organizowania pomocy socjalnej oraz opieki zdrowotnej dla kombatantów i innych osób uprawnionych oraz członków ich rodzin;
- organizowanie współpracy zagranicznej z rządowymi organami do spraw kombatantów i ofiar wojny, organizacjami kombatanckimi za granicą oraz uczestniczenie w pracach międzynarodowych organizacji kombatanckich;
- prowadzenie badań statystyczno-organizacyjnych oraz demograficzno-socjologicznych w środowiskach kombatanckich;
- podejmowanie inicjatyw związanych z kultywowaniem i upowszechnianiem tradycji walk o niepodległość i suwerenność Rzeczypospolitej Polskiej oraz pamięci o ofiarach wojny i okresu powojennego;

- wydawanie odpowiednich zaświadczeń oraz dokumentów osobom, którym decyzją Szefa Urzędu zostały przyznane uprawnienia kombatanckie;
- opracowywanie i współuczestniczenie w przygotowywaniu projektów aktów normatywnych w sprawach dotyczących kombatantów i osób represjonowanych;
- prowadzenie spraw związanych z procedurą nadawania Krzyża Zesłańców Sybiru;
- organizowanie działalności informacyjnej, dokumentacyjnej i wydawniczej na potrzeby środowisk kombatanckich.

Z myślą o licznej polskiej wojennej diasporze, autorzy przywołanej ustawy przyjęli, że uprawnienia kombatanckie mogą zostać przyznane osobom, które aktualnie posiadają polskie obywatelstwo lub posiadały je w okresie działalności kombatanckiej bądź w okresie podlegania represjom. Przepis ten odgrywa kluczową rolę w podejmowaniu przez Urząd działań opiekuńczych na rzecz środowisk polonijnych.

Do realizowanych przez Urząd działań w ramach polityki współpracy z polskimi środowiskami kombatanckimi za granicą należą w szczególności: przyznawanie uprawnień określonych w ustawie z 24 stycznia 1991 r., udzielanie pomocy materialnej osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej, włączanie przedstawicieli polskiej diaspory do uroczystości patriotycznych w kraju i za granicą, utrzymywanie kontaktów z organizacjami zrzeszającymi polskich kombatantów i ofiary represji oraz prowadzenie polityki informacyjnej.

Dane ZUS pozwalają przyjąć, że poza granicami naszego kraju żyje obecnie ok. 2 000 osób posiadających uprawnienia kombatanckie. Środowisko to cechuje znaczne rozproszenie terytorialne i zaawansowany wiek. Dodatkowo, część beneficjentów ustawy z 1991 r. z zagranicy nie utrzymuje kontaktów z Urzędem i polską diasporą wojenną.

Mając powyższe na uwadze trudno dziś mówić o aktywności wspomnianych środowisk na polu upamiętniania udziału Polaków w walce o niepodległość i wspieraniu przez Urząd tej działalności. Szczególna sytuacja polityczna uniemożliwia przy tym nawet symboliczny udział polskich kombatantów i Sybiraków (ok. 100 osób) w patriotycznych uroczystościach na Białorusi.

Od początku działalności Urzędu, znaczącą rolę odgrywało rozwijanie programów pomocowych, umożliwiających korzystanie ze wsparcia materialnego jak najszerszej grupie podopiecznych, w tym osobom z zagranicy. Poszukiwano przy tym korzystnych dla beneficjentów rozwiązań w istniejących przepisach prawnych. Przykładowo, w oparciu o ekspertyzy Ministerstwa Spraw Zagranicznych ustalono, że mieszkańcy Kresów Wschodnich II RP mieli polskie obywatelstwo do maja 1959 roku. Dzięki temu Urząd mógł przyznać uprawnienia żołnierzom powojennego antysowieckiego podziemia, ofiarom powojennych represji i dzieciom urodzonym w łagrach lub na zesłaniu.

Tabela. Liczba kombatantów i ofiar represji z zagranicy pobierających świadczenia kombatanckie

Lp.	Państwo	Liczba kombatantów i ofiar represji
1	Argentyna	1
2	Australia	53
3	Belgia	11
4	Białoruś	107
5	Czechy	2
6	Dania	2
7	Francja	30
8	Holandia	3
9	Izrael	822
10	Kanada	186
11	Kostaryka	1
12	Litwa	75
13	Łotwa	1
14	Niemcy	48
15	Norwegia	1
16	Nowa Zelandia	13
17	Rep. Południowej Afryki	14
18	Rosja	2
19	Singapur	1
20	Szwajcaria	1
21	Szwecja	11
22	Ukraina	6
23	USA	613
24	Wielka Brytania	131
25	Włochy	2
Razem		2 154

Dane ZUS z 31.12.2023 r.

Stałe świadczenia przysługujące kombatantom i ofiarom represji przekazywane były mieszkańcom 37 państw, których liczba, z przyczyn naturalnych, zmniejsza się i obecnie wynosi 25. Według danych ZUS z grudnia ubiegłego roku, beneficjentami tej pomocy było 2 154 osób. 191 z nich zamieszkiwało w państwach powstałych po rozpadzie Związku Sowieckiego. Wspomniane osoby otrzymują świadczenie pieniężne w wysokości dodatku kombatanckiego wypłacanego wraz z ryczałtem energetycznym i dodatkiem kompensacyjnym w wysokości 679,40 zł miesięcznie (2 038,20 zł kwartalnie, 8 152,80 zł rocznie). W większości przypadków są to ofiary represji hitlerowskich i sowieckich.

Relatywnie do wysokości emerytur i rent na Wschodzie, wskazane świadczenia w istotny sposób poprawiają kondycję materialną polskich kombatantów i ofiar represji.

Dużo mniejszy ze względu na liczbę beneficjentów, ale wart odnotowania jest fakt przekazywania świadczeń pieniężnych także osobom mającym uprawnienia przyznane na podstawie innych ustaw, takich jak ustawa z 31 maja 1996 r. o osobach deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, z 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej, przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych, czy też ustawa z 20 marca 2015 roku o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych.

Przykładowo, przekazywane przez Urząd stałe świadczenie pieniężne, wynoszące obecnie 1 780,96 zł miesięcznie, przyznano 814 działaczom opozycji antykomunistycznej i osobom represjonowanym z powodów politycznych z zagranicy. Do 25 czerwca 2024 roku świadczenie to wypłaciliśmy 813 osobom, mieszkającym poza Polską, na łączną kwotę ok. 8 313 tys. zł.

Należy też mieć na uwadze, że osoby o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych, pobierające emeryturę albo rentę inwalidzką, rentę z tytułu niezdolności do pracy lub rentę rodzinną, w kwocie niższej niż 3 415,50 zł brutto mają prawo do ubiegania się o przyznanie świadczenia wyrównawczego. Świadczenie wyrównawcze przysługuje w kwocie stanowiącej różnicę pomiędzy ww. kwotą, a kwotą emerytury lub renty. Przy czym jako emeryturę lub rentę należy rozumieć pobieraną emeryturę lub rentę brutto lub sumę tych świadczeń, wraz z kwotą wypłacaną przez zagraniczne instytucje właściwe do spraw emerytalno-rentowych, z wyłączeniem dodatku pielęgnacyjnego oraz innych dodatków i świadczeń wypłacanych wraz z tymi świadczeniami na podstawie odrębnych przepisów przed dokonaniem odliczeń, potrąceń i zmniejszeń. Urząd nie posiada informacji, ile osób z zagranicy pobiera takie świadczenie.

Beneficjentom - również mieszkającym za granicą - wspomnianych ustaw, znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej, zdrowotnej lub życiowej, Szef Urzędu może przyznać jednorazową lub okresową pomoc pieniężną. W 2023 roku pomoc pieniężną dla osób z zagranicy przyznano 182 osobom na łączną kwotę ok. 668 tys. zł, w tym ok. 643,5 tys. zł dla 174 osób ze Wschodu (Białoruś, Litwa, Ukraina). Do 25 czerwca 2024 roku pomoc pieniężną przyznano 136 osobom z zagranicy na łączną kwotę ok. 248 tys. zł, w tym ok. 240 tys. zł dla 133 osób ze Wschodu (Białoruś, Litwa, Rosja, Ukraina).

Ponadto, od 21 września 2020 r. realizowana jest ustawa z dnia 14 sierpnia 2020 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom zesłanym lub deportowanym przez władze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w latach 1936–1956. Do 25 czerwca 2024 r. Szef Urzędu wydał decyzje o przyznaniu świadczenia pieniężnego dla ok. 300 obywateli polskich mieszkających poza granicami Polski na łączną kwotę ok. 2,6 mln zł. W 2024 r. świadczenie przyznano 29 osobom na łączną kwotę ok. 360 tys. zł, w tym 8 osobom mieszkającym za granicą na kwotę ok. 40 tys. zł.

W ramach działalności informacyjno-edukacyjnej kombatantom i ofiarom represji z zagranicy przekazywany jest Biuletyn „Kombatant”. Publikacja zawiera materiały i informacje związane z ważnymi wydarzeniami historycznymi i działalnością Urzędu (ok. 300 prenumeratorów). Niezależnie od tego, informacje dotyczące uprawnień kombatanckich, organizowanych przez Urząd uroczystości patriotycznych, a także spraw stowarzyszeń kombatanckich, zamieszczane są na stronie internetowej Urzędu www.kombatanci.gov.pl. Od wielu lat stałą pozycją wydawniczą są także edycje specjalne „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza”, publikowane wspólnie z londyńską Polską Fundacją Kulturalną. Były one poświęcone w całości np. generałowi Stanisławowi Maczkowi, bitwie o Monte Cassino i Enigmie. Z myślą o holenderskiej Polonii i gospodarzach miejscowych uroczystości (Breda) edycja dedykowana Maczkowi ukazała się w języku polskim i niderlandzkim. W bieżącym roku Urząd, w 80. rocznicę bitwy o Monte Cassino, sfinansował wydanie edycji pt. „Kobiety – żołnierze 2 Korpusu”.

Dzięki inicjatywie Urzędu ukazały się też albumy w wersjach polsko-angielskiej i polsko-włoskiej, przedstawiające działania 2. Korpusu gen. Andersa i 1. Dywizji Pancerniej gen. Maczka (w wersji polsko-angielskiej), a także dwujęzyczne publikacje polsko-węgierskie, polsko-rumuńskie i polsko-portugalskie, poświęcone polskim uchodźcom w czasie II wojny światowej. Urząd docierał w ten sposób z ważnym historycznym przekazem do potomków polskich emigrantów i goszczących przedstawicieli Urzędu lokalnych społeczności.

Upamiętnianie walk o niepodległość i suwerenność Polski za granicą, w tym oddanie hołdu poległym, uczczenie pamięci żołnierzy walczących na wszystkich frontach, a także ofiar obozów koncentracyjnych i jenieckich oraz wywózek na Sybir, jest przez Urząd realizowane w formie obchodów rocznicowych, w których udział biorą liczne środowiska emigracji niepodległościowej i rodziny weteranów, harcerze i młodzież szkolna. Każdego roku Urząd współorganizuje za granicą obchody okrągłych oraz cyklicznych rocznic. Ważnym elementem organizacji każdej uroczystości rocznicowej za granicą jest wystosowanie zaproszeń do możliwie najliczniejszej grupy weteranów, którzy byli uczestnikami walk. Każdorazowo Urząd zaprasza ich wraz opiekunami, zapewniając pełne sfinansowanie kosztów przejazdu i pobytu, w tym opieki medycznej w trakcie trwania całego wydarzenia.

Uroczystości, w tym ceremonie upamiętniające rocznicowe wydarzenia historycznych bitew, odsłonięcia tablic pamiątkowych i wystaw oraz inne przedsięwzięcia upamiętniające martyrologię narodu polskiego i czyn zbrojny polskiego żołnierza, organizowane są wspólnie z placówkami dyplomatyczno-konsularnymi przy wsparciu Ministerstwa Spraw Zagranicznych, także w porozumieniu z Ministerstwem Obrony Narodowej w zakresie ceremoniału wojskowego i zapewnienia wojskowej asysty honorowej oraz instytucjami reprezentującymi władze rządowe i samorządowe kraju, w którym organizowane są uroczystości.

Urząd rokrocznie współorganizuje szereg wydarzeń z udziałem weteranów – byłych uczestników walk o Niepodległość RP. W ostatnim czasie na uroczystości zagraniczne zaproszenia przyjmują tylko nieliczni. Jednocześnie obserwujemy rosnące zainteresowanie udziałem w tych przedsięwzięciach rodzin oraz młodego pokolenia

Polaków, głównie przedstawicieli organizacji z Wielkiej Brytanii, Włoch, Niderlandów i Litwy.

Uroczystości organizowane za granicą są okazją do uhonorowania ostatnich żyjących weteranów, którzy mieszkają na stałe poza Polską, a także przedstawicieli tych instytucji i organizacji emigracyjnych, które kontynuują Ich dzieło. Wykonując zadania w powyższym zakresie Urząd realizuje wnioski o mianowanie żołnierzy – kombatantów otrzymane od attaches wojskowych polskich przedstawicielstw dyplomatycznych w odniesieniu do osób mających obywatelstwo polskie i mieszkających za granicą. Jednocześnie opiniuje i sporządza wnioski o odznaczenia państwowe: Order Odrodzenia Polski, Order Krzyża Niepodległości, Krzyż Zasługi, Krzyż Zesłańców Sybiru – przesłanych przez polskie placówki dyplomatyczne. W gestii Urzędu jest również analiza i procedowanie wniosków przesyłanych przez kierowników polskich placówek dyplomatycznych o uhonorowanie kombatantów i innych osób medalami „Pro Bono Poloniae” - w uznaniu szczególnych zasług w upowszechnianiu wiedzy o historii walk niepodległościowych, krzewieniu postaw patriotycznych w polskim społeczeństwie oraz kultywowaniu i popularyzacji poza granicami Kraju wiedzy o tradycjach niepodległościowych a także medalami „Pro Patria” - przyznawanym w uznaniu szczególnych zasług w kultywowaniu pamięci o walce o niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto Urząd realizuje wnioski o nadanie: Odznaki Weterana Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny uczestnikom walk o niepodległość Polski w latach 1939-1956; Medalu Obrońcy Ojczyzny 1939-1945; Odznaki Pamiątkowej „Weterana Walk o Niepodległość” i Patentu „Weterana Walk o Wolności Niepodległość Ojczyzny”. Działania te mają na celu honorowanie kombatantów, którzy spełniają warunki ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. i którzy, podczas II wojny światowej, walczyli z bronią w rękę. O przyznanie medalu wnioskować mogą Stowarzyszenia kombatanckie, placówki dyplomatyczne i attachaty wojskowe oraz osoby prywatne.

Z pewnością jedną z najważniejszych trudności, jakie napotyka Urząd podczas realizacji zadań na rzecz polskiej diaspory, jest brak aktualizacji danych, np. adresu zamieszkania, przez osoby uprawnione. Utrudnia to doręczanie korespondencji, i świadczeń pieniężnych osobom do nich uprawnionym, zamieszkałym za granicą.

Działalność Urzędu na rzecz polskiej diaspory nie byłaby możliwa bez współpracy z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, polskimi ambasadami i konsulatami, a także organizacjami kombatanckimi i polonijnymi. Kontakty te pozwalają m.in. na ocenę skali pomocy udzielanej przez polskie państwo, a także na rozwiązywanie problemów wskazanych w poprzednim punkcie.

Urząd w najbliższych latach będzie kontynuował dotychczasową działalność na wszystkich opisanych wyżej polach. Z uwagi na malejącą liczbę beneficjentów ustawy kombatanckiej z 1991 r. coraz większą rolę odgrywać będą przedstawiciele szerzej rozumianych środowisk polonijnych, zwłaszcza potomkowie polskich kombatantów i ofiar represji.

Mając na względzie powyższe, pragnę podkreślić szczególną rolę, wieloaspektowość działania, zaangażowanie oraz skuteczność Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób

represjonowanych w wprowadzeniu współpracy ze środowiskami kombatantów za granicą.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
dr hab. Sebastian Gajewski, prof. uczelni
Podsekretarz stanu
/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/